

**EFECTELE CRIZEI PROVOCATE
DE PANDEMIA COVID-19 ASUPRA
POPULAȚIEI DE ETNIE ROMĂ DIN
REPUBLICA MOLDOVA**

EFECTELE CRIZEI PROVOCATE DE PANDEMIA COVID-19 ASUPRA POPULAȚIEI DE ETNIE ROMĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

UN WOMEN
CHIȘINĂU, IUNIE 2020

CUPRINS

INTRODUCERE	4
METODOLOGIE	6
CONSTATĂRI PRINCIPALE	7
INEGALITĂȚILE DE GEN ÎN ÎNGRIJIRE ȘI BUNĂSTARE	8
PARTICIPAREA ÎN CÂMPUL MUNCII ȘI OBȚINEREA VENITURILOR	8
• ROLURILE DE ÎNGRIJIRE	8
• SĂNĂTATEA ȘI BUNĂSTAREA EMOȚIONALĂ	11
• VIOLENȚA ÎN BAZĂ DE GEN	17
PARTICIPAREA ÎN CÂMPUL MUNCII ȘI OBȚINEREA VENITURILOR	19
• PIAȚA MUNCII	19
• VENITURILE	22

INTRODUCERE

Pandemia COVID-19 a determinat o serie de schimbări și efecte asupra populației în general, și în special asupra etnicilor romi. Ca urmare a răspândirii virusului de tip nou, autoritățile naționale au recurs la o serie de intervenții pentru a diminua efectele nocive ale crizei pandemice COVID-19. Mai multe sectoare ale economiei și-au sistat activitatea, instituțiile educaționale au fost închise și a fost impus regimul de distanță socială. Astfel, instaurarea măsurilor restrictive a dus la o serie de efecte ce au fost resimțite de întreaga populație. Ținând cont de faptul că autoritățile nu și-au schițat acțiunile de intervenție în concordanță cu necesitățile grupurilor vulnerabile, populația de etnie romă a fost afectată disproporționat, atât în plan economic, cât și social, situație determinată preponderent de nivelul scăzut de trai și de nivelul accentuat de marginalizare socială a mai multor persoane de etnie romă, caracteristici evidențiate inclusiv în cadrul acestei analize.

Analiza contextului național anterior declanșării stării pandemice arată că etnicii romi se confruntă cu o serie impunătoare de probleme, atât de ordin financiar, cât și de ordin social. Nivelul înalt de excludere socială¹, nivelul înalt de sărăcie la care sunt expuse mai multe gospodării a populației de etnie romă, constituie practic cele mai importante probleme, care la rândul său determină manifestarea unui alt șir de dificultăți cu care se confruntă romii. Printre acestea se enumeră: (i) accesul redus la serviciile publice, inclusiv serviciile medicale, serviciile de asistență socială, serviciile de aprovizionare cu apă, servicii de salubritate etc. - mediatorii romi raportează lipsa de acces la apă în comunitățile cu populația densă de romi, iar un sondaj de opinie desfășurat în 2018² a evidențiat că doar 48,8% din romi dețin asigurare medicală, circa 37% din romi nu s-au adresat la medic chiar dacă au avut nevoie și pentru circa 25% a constituit o mare dificultate să se interneze în spital, bariera de bază enunțată fiind lipsa banilor (63,2% comparativ cu 45,5% în cazul ne-romilor);

(ii) accesul redus la educație și la echipamentele necesare pentru organizarea și realizarea activităților de învățare - un sondaj arată că doar 11 la sută dintre romii din Moldova au computer și 10 la sută au acces la internet;³ (iii) încadrarea dificilă în câmpul muncii, preponderent manifestată din cauza nivelului redus de educație și a gradului sporit de marginalizare – un sondaj desfășurat

în rândul romilor a relevat că peste 32 la sută dintre romii din Moldova sunt implicați în activități agricole sezoniere, care este principala sursă de venit pentru familiile lor.⁴

O serie de entități internaționale pentru protecția drepturilor omului au atras atenția asupra problemelor specifice cu care se confruntă romii în perioada pandemiei. Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului⁵, Consiliul Europei⁶, UN Women⁷, Agenția Uniunii Europene pentru Drepturile Fundamentale⁸ au subliniat că, la nivel internațional, inegalitățile persistente în comunitățile de romi crește riscul acestora de a fi expuși și mai mult în fața provocărilor determinate de criza pandemică COVID-19, cum ar fi accesul la serviciile de bază de medicină, procurarea de medicamente, accesul la apă și produse igienice etc., evidențind totodată și problema accentuării discursurilor de ură și discriminare manifestate în adresa populației de etnie romă, în perioada respectivă. Întrucât mulți romi sunt ocupați în locuri de muncă cu salarii mici, deseori fără securitate socială, care depind de contactul cu alte persoane, măsurile de carantină și distanțare fizică sunt susceptibile de a determina ca mai mulți dintre etnicii romi să rămână fără muncă, ceea ce va cauza un nivel și mai pronunțat de sărăcie.

1. Constatate evidențiate inclusiv în baza Raportului general privind situația în domeniul prevenirii și combaterii discriminării în Republica Moldova anul 2019, Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, disponibil la:

<http://egalitate.md/publications-category/rapoarte-anuale/>

2. Sondaj desfășurat de CBS-Axa la comanda Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare în 2018.

3. Disponibil la: <https://www.eurasia.undp.org/content/rbec/en/home/ourwork/sustainable-development/development-planning-and-inclusive-sustainable-growth/roma-in-central-and-southeast-europe/roma-data.html> (2011)

4. ibidem

5. Disponibil la: <https://www.osce.org/odihr/449668>

6. Disponibil la: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/governments-must-ensure-equal-protection-and-care-for-roma-and-travellers-during-the-covid-19-crisis>

7. Disponibil la: <https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2020/6/covid-19-responses-seek-to-reach-the-most-vulnerable-women>

8. Disponibil la: <https://fra.europa.eu/en/news/2020/persistent-roma-inequality-increases-covid-19-risk-human-rights-heads-say>

La nivel național, pentru mai mulți romi va fi dificil să facă față măsurilor impuse pentru diminuarea efectelor crizei pandemice. Iarăși nivelul pronunțat de sărăcie vine să argumenteze aceasta, întrucât anume din cauza dificultății financiare, mai multe familii rome nu au avut și nu vor avea posibilitatea să-și procure produse de protecție, precum măști, mănuși, produse igienice, dezinfectanți – măsuri esențiale pentru protejare în perioada pandemiei COVID-19. Astfel, aceasta sporește riscul că anume cele mai vulnerabile categorii de romi să fie expuși extrem de mult în fața confruntării cu situații precare, în special în ceea ce vizează sănătatea lor. Totodată, întrucât la nivel național în perioada instaurării regimului de urgență s-a observat o revenire masivă a mai multor persoane plecate la muncă peste hotare, inclusiv a celor de etnie romă, influențând negativ posibilitatea obținerii veniturilor și a transmiterii remitențelor familiilor din Moldova (o sursă destul de importantă pentru mai multe gospodării rome întru depășirea nivelului accentuat de sărăcie), aceasta doar agravează situația precară a romilor.

Cu toate că măsurile întreprinse la nivel național au fost orientate spre diminuarea efectelor negative ale pandemiei COVID-19, totuși acestea au determinat ca mai multe familii de etnie romă să fie defavorizate. Cercul vicios al sărăciei, al șomajului și al accesului slab la serviciile publice, inclusiv de asistență medicală în care trăiesc romii, în contextul crizei pandemice a expus populația de etnie romă la o vulnerabilitate și marginalizare mult mai pronunțată.

Analiza de față vine să evidențieze mai specific efectele răspândirii pandemiei asupra populației de etnie romă, punând în evidență necesitățile distincte ale acestora pe termen scurt și lung, dar și modul în care romii au răspuns noilor provocări și schimbări în sfera socială și economică.

În mod special, analiza relevă impactul crizei provocate de pandemie asupra femeilor și bărbaților de etnie romă. Astfel, efectul crizei a fost analizat din perspectiva a 4 direcții importante: (i) rolurilor de gen, (ii) bunăstarea populației, (iii) participarea în câmpul muncii, (iv) veniturile disponibile. Cercetarea a permis să fie evidențiat cum problemele deja existente, cu care se confruntau etnicii romi anterior declanșării stării de urgență în Moldova, s-au modificat pe perioada pandemică și care au fost căile principale de manifestare sau amplificare a acestor situații precare.

Cercetarea a fost realizată de Centrul Național al Romilor în parteneriat cu Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și finanțată de Suedia.

Centrul Național al Romilor este o organizație neguvernamentală care militează pentru drepturile și libertățile romilor, prin activități de monitorizare, lobby și advocacy cu scopul de a combate prejudecățile și discriminarea împotriva romilor, și prin facilitarea oportunităților egale privind accesul la muncă, sănătate, educație, precum și alte servicii publice.

UN Women este entitatea Națiunilor Unite pentru promovarea egalității de gen și abilitării femeilor. UN Women oferă sprijin și inițiative inovatoare axate pe sporirea capacității femeilor din toată țara, având ca scop îmbunătățirea oportunităților lor economice, stimularea participării lor și oportunități egale de leadership la toate nivelurile decizionale în viața politică, economică, publică și asigurarea unei vieți fără violență pentru femei și fete.

METODOLOGIE

Datele au fost colectate de către Centrul Național al Romilor.

Eșantion: 200 persoane de etnie romă.

Aria de cuprindere: au fost colectate date din 12 localități dens populate de romi – orașul Comrat, satul Ferapontievca, satul Gribova, satul Ochiul Alb, satul Nicoreni, satul Mihăileni, satul Baraboi, orașul Rîșcani,

satul Parcani, satul Chetrosu, satul Drochia și orașul Soroca.

Metoda de colectare: datele au fost colectate telefonic, cu ajutorul a 6 interviatoare, care au fost ghidate în procedura de colectare, precum și structura chestionarului. Centrul Național al Romilor a coordonat procesul de colectare a datelor.

Structura eșantionului:

	Număr	%	
Total	200	100,0	
Genul respondentului/ respondentei:	Masculin	59	29,5
	Feminin	141	70,5
Vârsta respondentului/ respondentei:	18-34 ani	71	35,5
	35-49 ani	63	31,5
	50 + ani	66	33,0
Studiile respondentului/ respondentei:	Primare sau fără	83	41,5
	Medii incomplete	61	30,5
	Medii generale sau mai mult	56	28,0
Starea familială:	Căsătorit (ă) / concubinaj	134	67,0
	Necăsătorit (ă)/Divorțat (ă) / văduv (ă)	66	33,0
Prezența copiilor în gospodărie:	Sunt prezenți	148	74,0
	Nu sunt prezenți	52	26,0
Prezența vârstnicilor în gospodărie:	Sunt prezenți	45	22,5
	Nu sunt prezenți	155	77,5
Ocupația respondentului/ respondentei:	Angajat	74	37,0
	Neangajat	126	63,0
Mediu de reședință:	Urban	56	28,0
	Rural	144	72,0

Limitări:

1. Persoanele interviatoare nu dispun de studii în domeniul cercetărilor sociale și dețin cunoștințe limitate în ce privește metodologia colectării datelor. Totodată, persoanele nu au beneficiat de o instruire în acest sens. Centrul Național al Romilor a oferit ghidare interviatoarelor prin intermediul telefonului.

2. Interviatoarele au colectat datele telefonic. În lipsa unei pregătiri speciale legate de metodologia colectării datelor, în mod special prin telefon, există riscul de a fi omise anumite aspecte.

3. Datele au fost colectate doar în comunitățile în care a fost identificată o persoană ce poate utiliza poșta

electronică și programul digital Microsoft Office, pentru a putea stoca și compila informația și a opera cu baza de date. Respectiv, datele nu sunt reprezentative pentru întreaga populație de etnie romă.

4. Interviatoarele au fost selectate pe principiul apartenenței etnice, având la bază ideea că o persoană de aceeași etnie va putea mai bine înțelege nevoile menționate de către intervievați și, respectiv, datele colectate vor fi sensibile la problemele și necesitățile acestui grup de intervievați/te.

5. Datele au fost colectate într-o perioadă scurtă de timp – circa 3 săptămâni.

CONSTATĂRI PRINCIPALE

Pandemia COVID-19 a acutizat inegalitățile între femeile și bărbații de etnie romă în ce privește divizarea responsabilităților de îngrijire. Distribuția sarcinilor casnice și de îngrijire a familiei a avut un caracter dezechilibrat și până la perioada crizei pandemice, însă o dată cu răspândirea acesteia, inegalitățile de îngrijire au crescut. Femeile au preluat în totalitate sarcinile de îngrijire, iar bărbații și-au asumat pe deplin activitățile de gestionare a gospodăriei. Femeile rome au beneficiat de mai puțin ajutor în îngrijirea familiei și a gospodăriei în perioada pandemiei. Deși în perioada izolării sociale timpul acordat de către femei activităților casnice s-a majorat, acestea au beneficiat cel mai puțin de ajutor din partea membrilor gospodăriei sau a partenerului. Din perspectiva sănătății, persoanele de etnie romă s-au dovedit a fi mai vulnerabile în perioada pandemiei. Mai mult de jumătate dintre persoane au suferit probleme legate de sănătatea mintală/ emoțională, mai expuse, în acest sens, fiind femeile. Totodată, acestea au avut acces limitat la servicii de bază, precum ar fi asistență socială, servicii medicale, echipamente de protecție. Criza pandemică a accentuat inegalitățile în rândul populației de etnie romă în contextul ocupării pe piața muncii, femeile fiind preponderent mai defavorizate. Cu toate că și până la manifestarea pandemiei, încadrarea în câmpul muncii a romilor era o problemă destul de pronunțată în Moldova, pandemia a determinat ca situația dată să devină și mai instabilă. Cercetarea a evidențiat că efectele negative ale crizei pandemice au fost resimțite mai dur în special de femeile de etnie romă, acestea fiind cele care într-o proporție mai mare au rămas fără un loc de muncă sau au fost în concediu neplătit sau parțial plătit. De menționat că triplu mai multe femei rome au indicat că au rămas fără muncă în perioada dată, comparativ cu bărbații romi. La fel, efectele pandemiei s-au răsfrâns direct și asupra diminuării veniturilor romilor, evidențiind mai multe canale de accentuare a vulnerabilității financiare a acestora. În contextul în care în perioada crizei pandemice mai mulți romi, în special femei, și-au pierdut locul de muncă, putem afirma faptul că situația financiară a acestora s-a înrăutățit și mai mult, expunându-le la riscul de a se asocia cu categorii și mai vulnerabile. Un prim canal de amplificare a vulnerabilității financiare fiind reducerea veniturilor din activitățile salariale. Totodată, întrucât din cauza crizei mai multe persoane au fost nevoite să se întoarcă din străinătate, inclusiv persoane de etnie

romă, reducerea veniturilor obținute de peste hotarele țării, la fel, constituie o cale importantă de accentuare a precarității financiare în rândul familiilor rome. Întrebați despre cum s-a modificat valoarea bunurilor primite de peste hotare în perioada crizei pandemice, 32% dintre femeile rome au menționat scăderea acestora, comparativ cu 22% în cazul bărbaților.

INEGALITĂȚILE DE GEN ÎN ÎNGRIJIRE ȘI BUNĂSTARE

Studiile realizate în Republica Moldova relevă existența mai multor inegalități între bărbații și femeile de etnie romă. Acestea din urmă se confruntă cu o serie de constrângeri atât de ordin economic, cât și social. Femeile rome sunt subreprezentate în viața publică, în sfera politică, în educație, pe piața muncii etc. ca rezultat al stereotipurilor privind rolurile de gen în societate, în general, și în familie – în mod particular. Divizarea inechitabilă a sarcinilor în gospodărie, rolurile de îngrijire a familiei prescrise femeilor limitează accesul acestora la oportunități de angajare, instruire și dezvoltare. Răspândirea pandemiei COVID-19 a accentuat aceste inegalități, în cele ce urmează fiind expuse efectele specifice asupra femeilor și bărbaților.

ROLURILE DE ÎNGRIJIRE

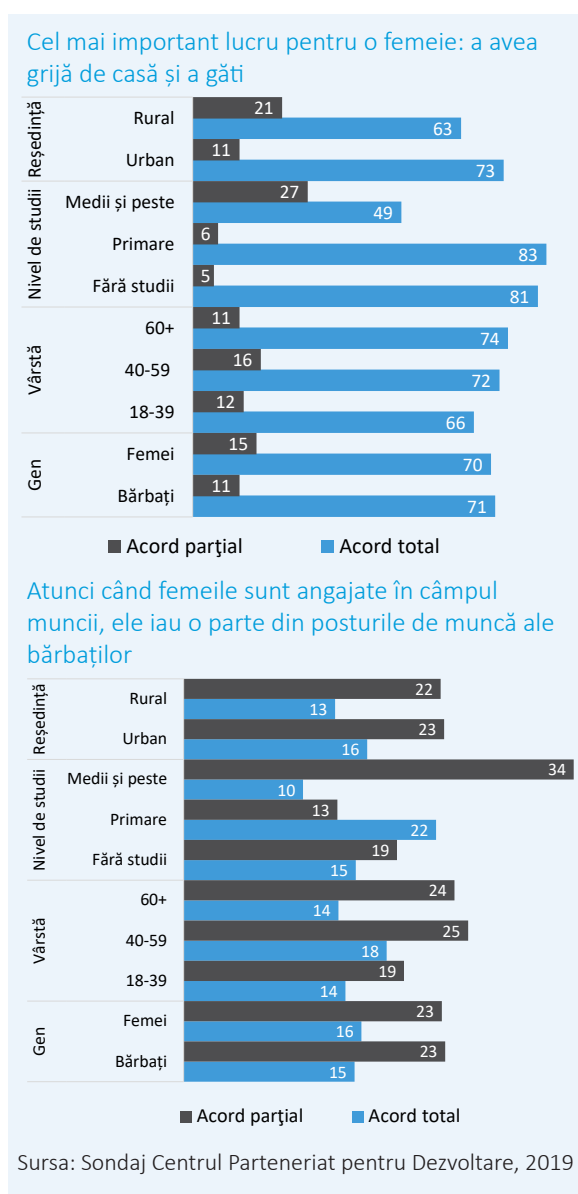
Stereotipurile privind rolurile tradiționale de gen continuă a fi perpetuate. Responsabilitățile casnice și de îngrijire a familiei în comunitatea romă sunt atribuite, în mare parte, femeilor: peste 80% dintre persoanele de etnie romă consideră că rolul principal al femeilor este cel de îngrijire - a gospodăriei, copiilor, familiei (a se vedea figura 1). Marginalizarea constantă a acestui grup, accesul limitat la educație, tradițiile patriarhale fac dificilă schimbarea de atitudine și percepții. Stereotipurile privind rolurile de gen sunt împărtășite de întreaga comunitate romă, indiferent de gen, vârstă sau statut economic. O excepție în acest sens observăm în rândul persoanelor cu studii medii și superioare, fapt ce indică impactul benefic al educației asupra schimbărilor de viziune.

Stereotipurile influențează prezența femeilor în viața publică. Pe lângă percepțiile legate de responsabilitățile femeii de îngrijire a familiei și a gospodăriei, se evidențiază și cele legate de participarea acestora în viața publică (socială și profesională). Circa 40% dintre persoanele rome consideră că integrarea femeilor pe piața muncii ar fi în detrimentul bărbaților, întrucât acestea ar putea ocupa potențialele locuri de muncă ale bărbaților (se vedea figura 1). Aceste percepții evidențiază două aspecte: (i) barierele sociale pe care le înfruntă femeile rome în integrarea pe piața muncii, dar și în alte sfere sociale, (ii) înțelegerea

precară a sistemului pieței muncii și a principiilor de funcționare a acestuia de către comunitatea romă.

Figura 1

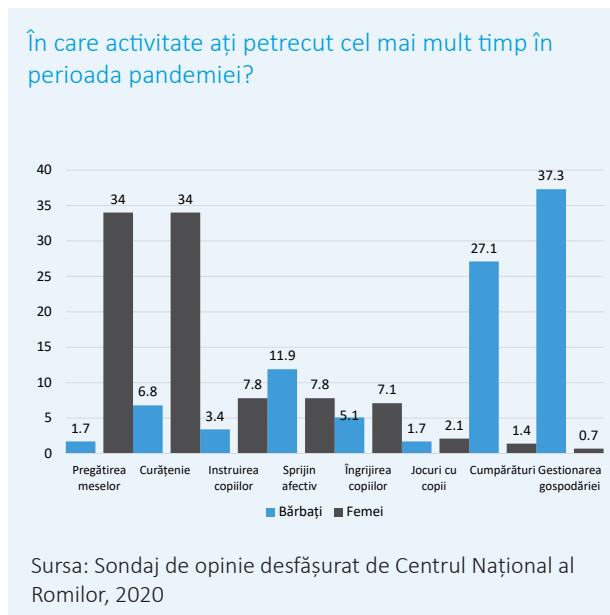
Stereotipurile privind rolul femeii, în rândul populației de etnie romă, %

Pandemia COVID-19 a accentuat divizarea clară a rolurilor de gen în familiile rome. Distribuția sarcinilor casnice și de îngrijire a familiei între femeile și bărbații de etnie romă a avut un caracter dezechilibrat și până la perioada crizei pandemice, însă o dată cu răspândirea acesteia, inegalitățile de îngrijire au devenit mult mai evidente, ajungând chiar în extreme. Sarcinile de îngrijire au trecut totalmente în responsabilitatea femeilor, implicarea bărbaților fiind aproape nulă. La cealaltă extremă se plasează sarcinile de gestionare a gospodăriei, pe care și le-au asumat pe deplin bărbații (37,3% față de 0,7% în cazul femeilor). Acest model de interacțiune și relaționare în cadrul familiei conturează clar stereotipurile existente în cadrul comunității rome. Totodată, modelul respectiv scoate în evidență un dezechilibru în prioritățile familiei: timpul acordat sarcinilor casnice (curățenie, gătit etc.) este net superior celui dedicat copiilor (jocuri, instruirea, îngrijirea acestora).

Figura 2

Activitățile în care persoanele de etnie romă au petrecut cel mai mult timp pe perioada pandemiei COVID-19, %

Criza pandemică a acutizat extrem de mult inegalitățile de gen în îngrijire. Odată cu răspândirea pandemiei COVID-19 și instituirea măsurilor de izolare socială, a crescut substanțial timpul (numărul de ore) dedicat sarcinilor de îngrijire. Inegalitățile legate de utilizarea timpului în perioada crizei pandemice a afectat, în mod inevitabil, femeile: ponderea celor care afirmă că a crescut numărul de ore dedicate activităților casnice este cu 20-40% mai mare în raport cu bărbații.

Suprasolicitarea cu activități de îngrijire este mai resimțită în cazul persoanelor cu vârsta de până la 50 de ani. Deși datele arată că la majoritatea persoanelor respondente s-a majorat timpul dedicat activităților casnice și de îngrijire, se observă anumite diferențe în funcție de vârstă. Grupurile de vârstă cuprinse între 18-49 ani și-au asumat cele mai multe responsabilități în gospodărie, comparativ cu vârstnicii. Totodată, merită să atragem atenție la faptul că tinerii (18-34 ani) s-au implicat foarte puțin în gestionarea gospodăriei, ceea ce ne vorbește încă o dată despre divizarea clară a rolurilor în familie și a puterii de decizie, în special în cazul familiilor extinse.

Figura 3

Ponderea persoanelor rome care consideră că a crescut numărul de ore dedicate activităților casnice, comparativ cu perioada de până la pandemia COVID-19

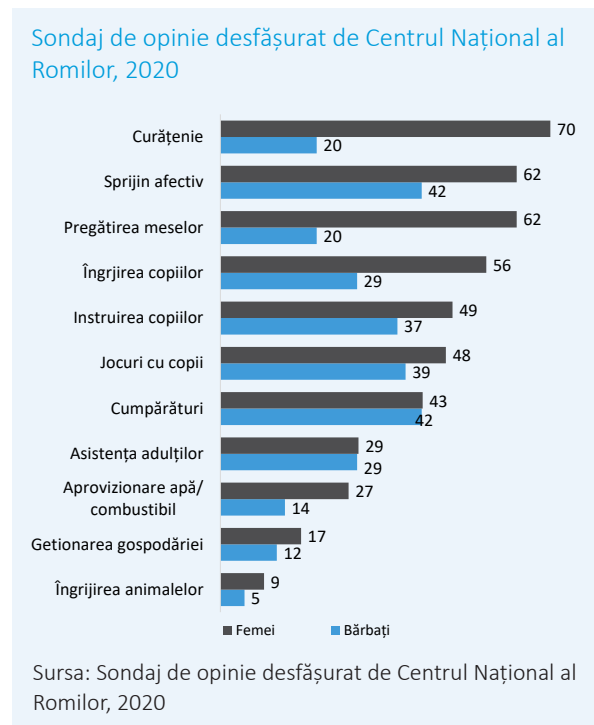
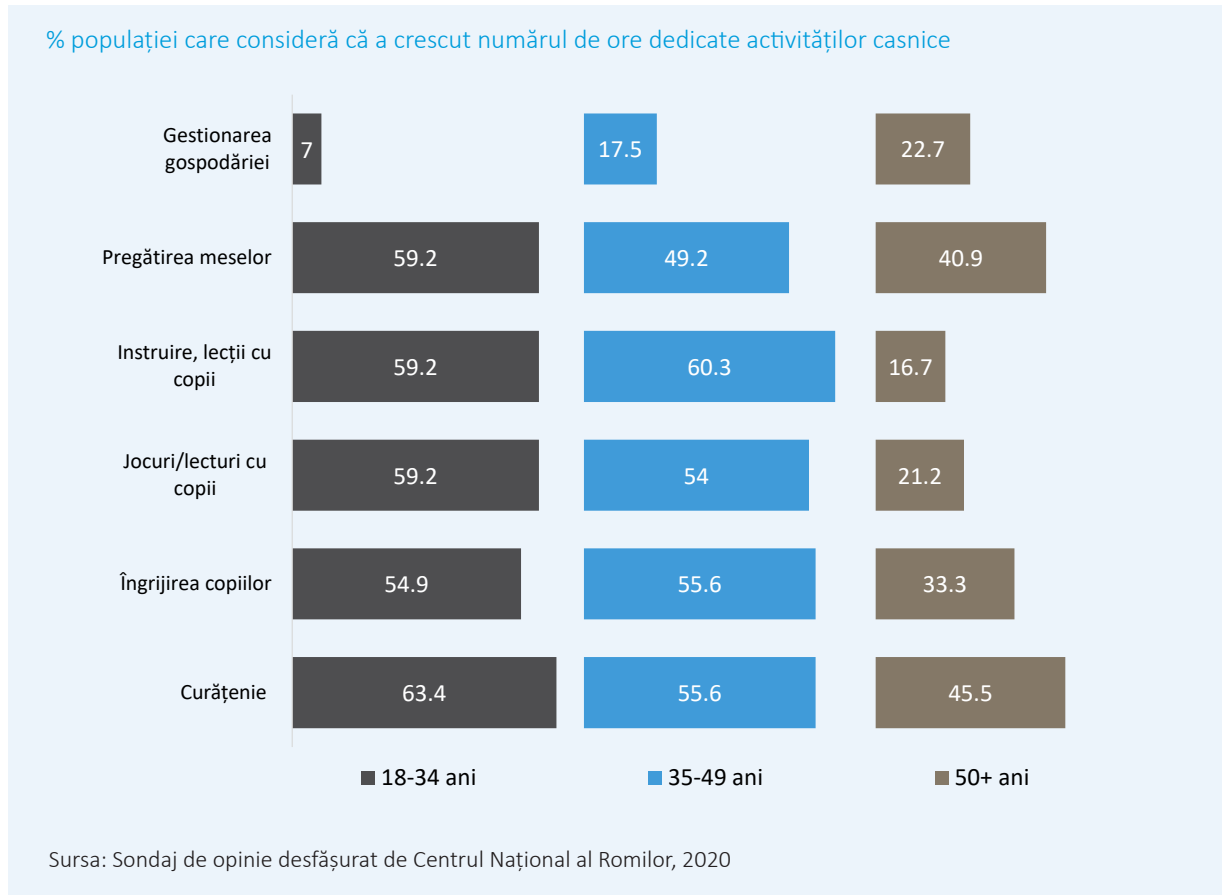

Figura 4

Ponderea persoanelor rome care consideră că a crescut numărul de ore dedicate activităților casnice, comparativ cu perioada de până la pandemia COVID-19, pe grupuri de vârstă

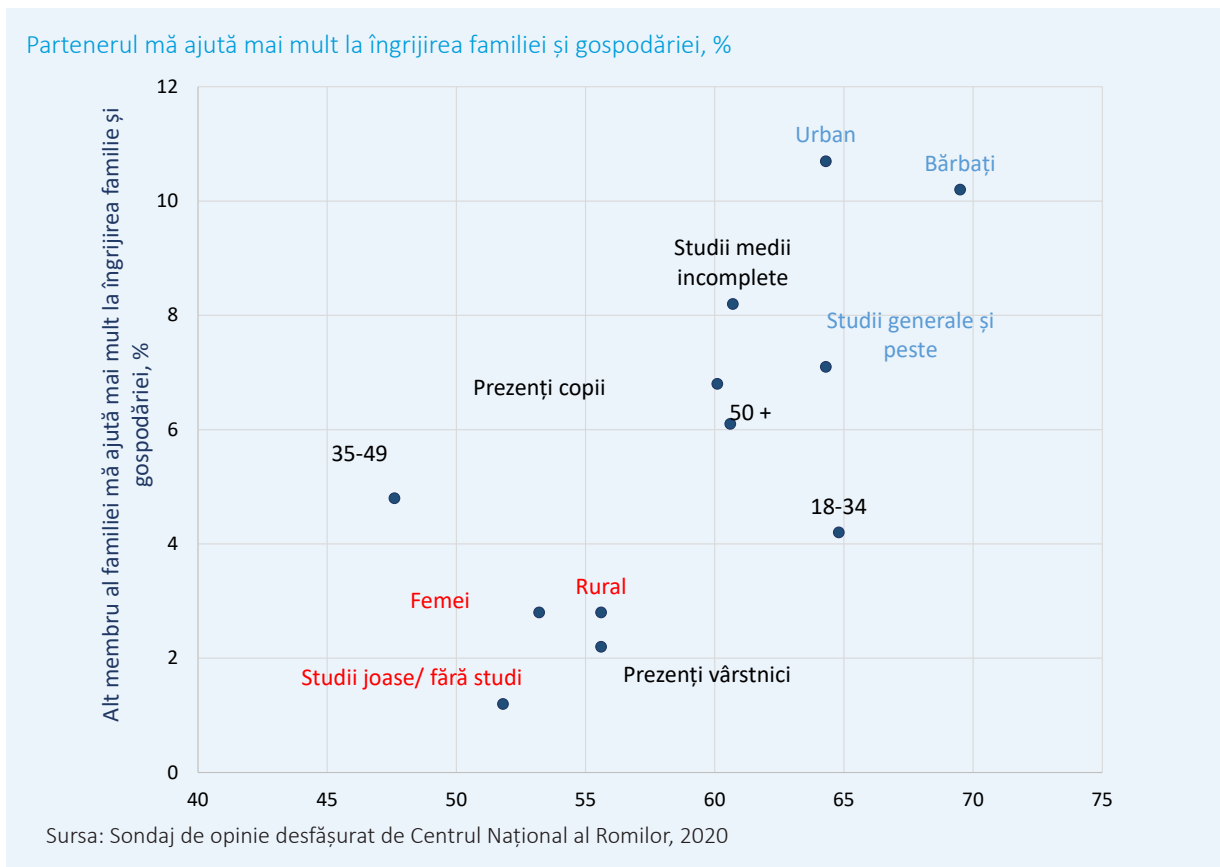

Femeile rome au beneficiat de mai puțin ajutor în îngrijirea familiei și a gospodăriei în perioada pandemiei. Cartarea grupurilor care au avut parte de suport din partea partenerului/ei sau a altui membru al familiei în timpul crizei pandemice a permis identificarea celor mai vulnerabile categorii de populație din perspectiva crizei îngrijirii. Deși datele arată că în perioada izolării sociale timpul acordat de către femei activităților casnice

s-a majorat substanțial, acestea au beneficiat cel mai puțin de ajutor în gospodărie. Această tendință este mai accentuată în mediul rural, în rândul persoanelor cu nivel scăzut al studiilor (sau fără studii). În pofida poverii sarcinilor casnice, femeile au oferit mai mult suport partenerului în această perioadă: 70% dintre bărbații rome au beneficiat de mai mult ajutor în gospodărie din partea soției/ partenerei.

Figura 5

Cartarea persoanelor rome care au beneficiat de mai mult ajutor din partea familiei în perioada de pandemie, %

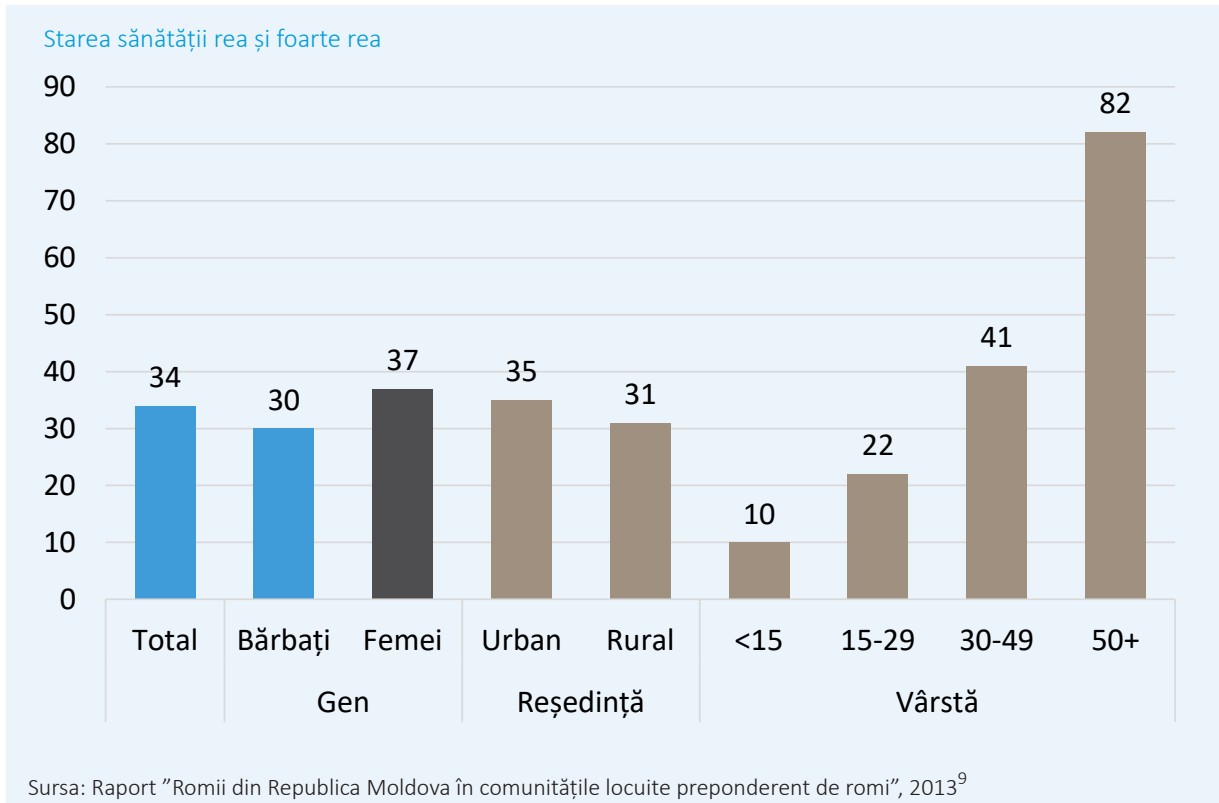
SĂNĂTATEA ȘI BUNĂSTAREA EMOȚIONALĂ

Percepțiile privind starea sănătății în cadrul comunității rome variază de la un grup la altul. La nivel general, peste 30% din populația de etnie romă nu este satisfăcută de propria stare de sănătate. Femeile rome sunt mai critice referitor la starea sănătății, proporția celor care o percep ca fiind rea și foarte rea constituind 37%, comparativ cu 30% în cazul bărbaților rome. Percepțiile privind propria stare de sănătate se înrăutățesc odată cu înaintarea în vârstă: peste 80% dintre persoanele rome cu vârsta de peste 50 ani și-au apreciat starea de sănătate ca fiind rea

sau foarte rea. Proporția acestora descrește în funcție de vârstă – doar 41% dintre cei din grupul de vârstă 30-49 ani și 22% pentru grupul de vârstă 15-29 ani. Analiza datelor arată că ponderea persoanelor de etnie romă care își apreciază negativ starea sănătății este de trei ori mai mare în raport cu grupul ne-romi în cazul categoriei de vârstă 15-29 ani și de două ori mai mare în cazul grupului de vârstă 30-49 ani.

Figura 6

Autoaprecierea stării de sănătate în rândul populației de etnie romă, %

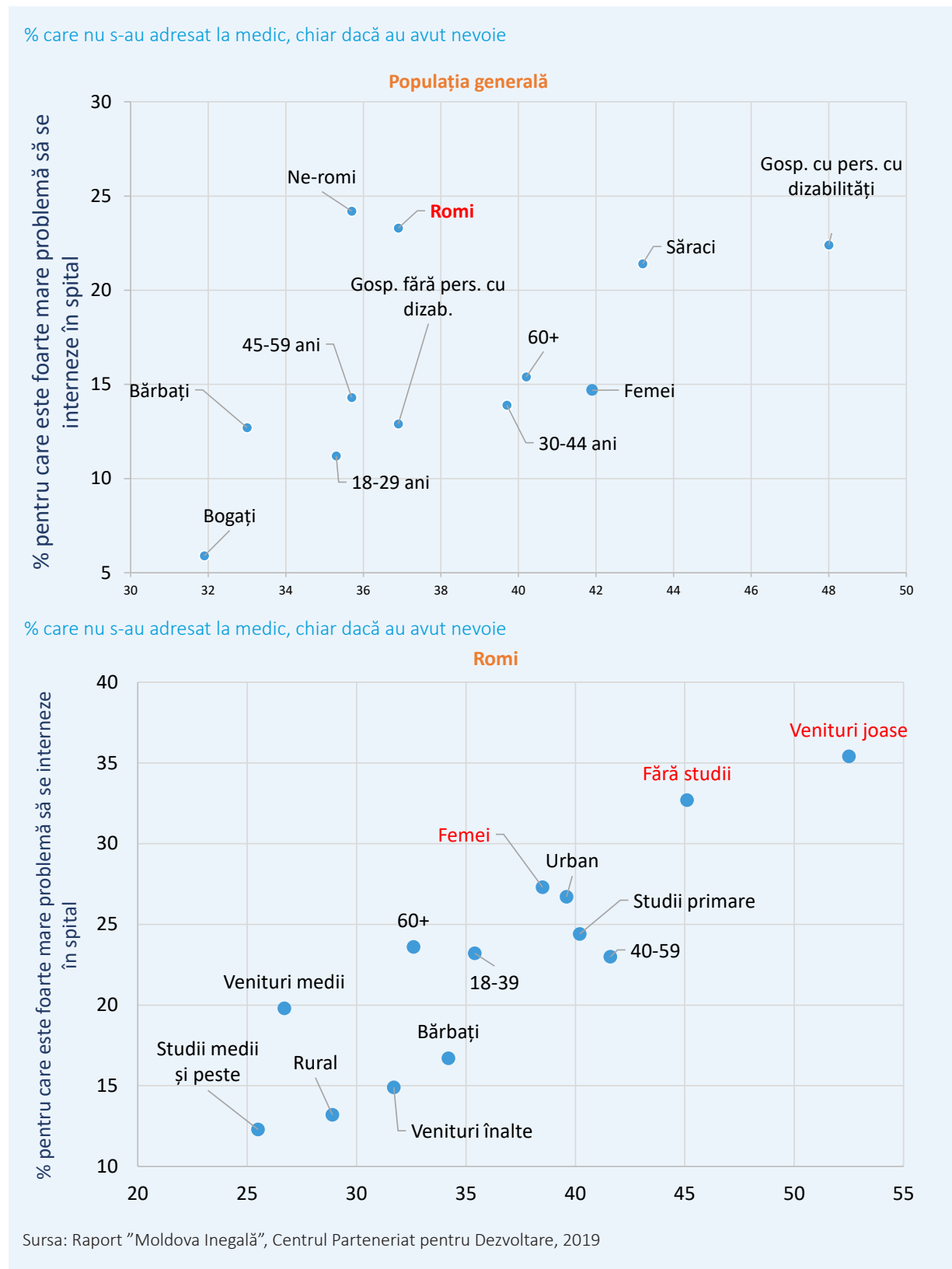
Necesitățile populației de etnie romă în materie de sănătate sunt neacoperite. Deși accesul la servicii medicale este limitat pentru întreaga populație, inegalitățile de acces sunt mult mai pronunțate în rândul persoanelor de etnie romă. Peste 50% dintre acestea nu au apelat la servicii medicale, chiar și în situația când au avut o problemă de sănătate care necesită să fie examinată de

un medic. Nivelul de adresabilitate la servicii medicale în rândul persoanelor de etnie romă scade vizibil în cazul grupurilor dezavantajate, precum cele fără studii și cu venituri scăzute. Totodată, adresabilitatea femeilor romă este mai mică comparativ cu bărbații

9. Raport "Romii din Republica Moldova în comunitățile locuite preponderent de romi", PNUD, UN Women, UNICEF, 2013, disponibil la: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/romii-in-republica-moldova-in-localitile-preponderent-locuite-de.html

Figura 7

Accesul populației de etnie romă la servicii medicale, %

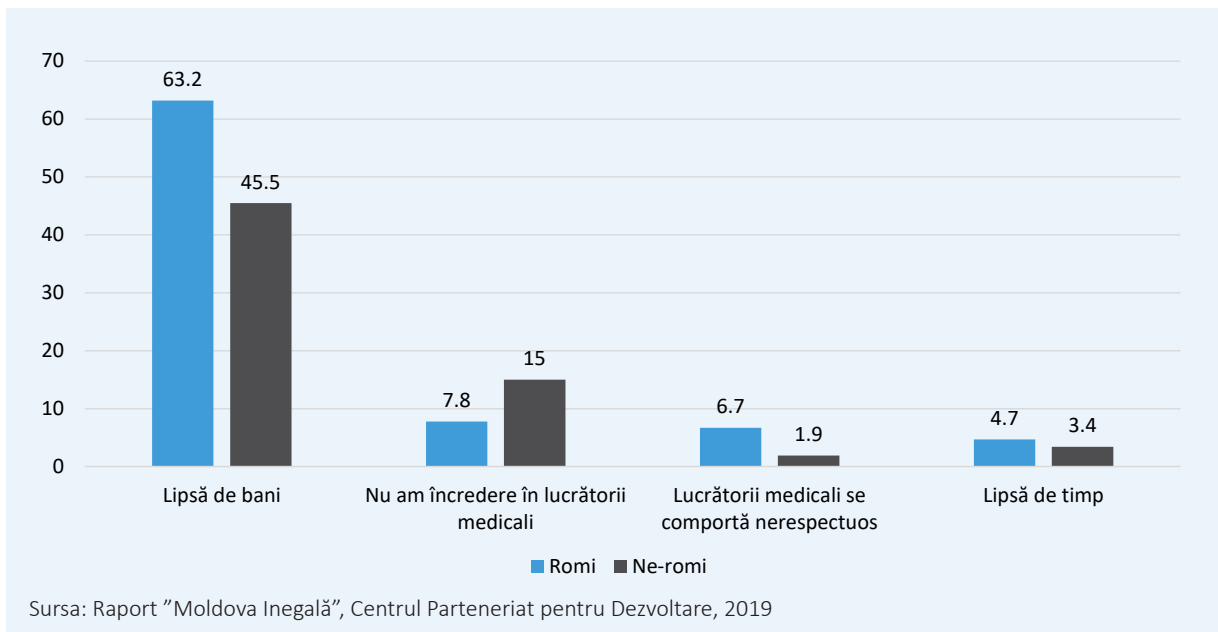
Nivelul redus de adresabilitate a populației la servicii medicale este influențat de o serie de factori. Pe lângă necesitatea plăților informale pentru a beneficia de servicii de sănătate, pentru gospodăriile de etnie romă un loc aparte îl ocupă lipsa încrederii și comportamentul medicilor, în timp ce gospodăriile ne-rome sunt mai puțin preocupate de acest obstacol. Totodată, insuficiența resurselor financiare accentuează încă o dată vulnerabilitatea economică a acestora. În același

timp, un studiu indică asupra faptului că circa 1/4 dintre gospodăriile casnice rome și membrii acestora nu cunoșteau nici un medic la care ar putea apela în caz de necesitate și nu aveau încredere că vor putea primi servicii medicale în caz de necesitate¹⁰.

10. Studiul "Romii din Republica Moldova în comunitățile locuite preponderent de romi", PNUD, UN Women, UNICEF, 2013

Figura 8

Principalele motive pentru care nu se dorește internarea în spital, %

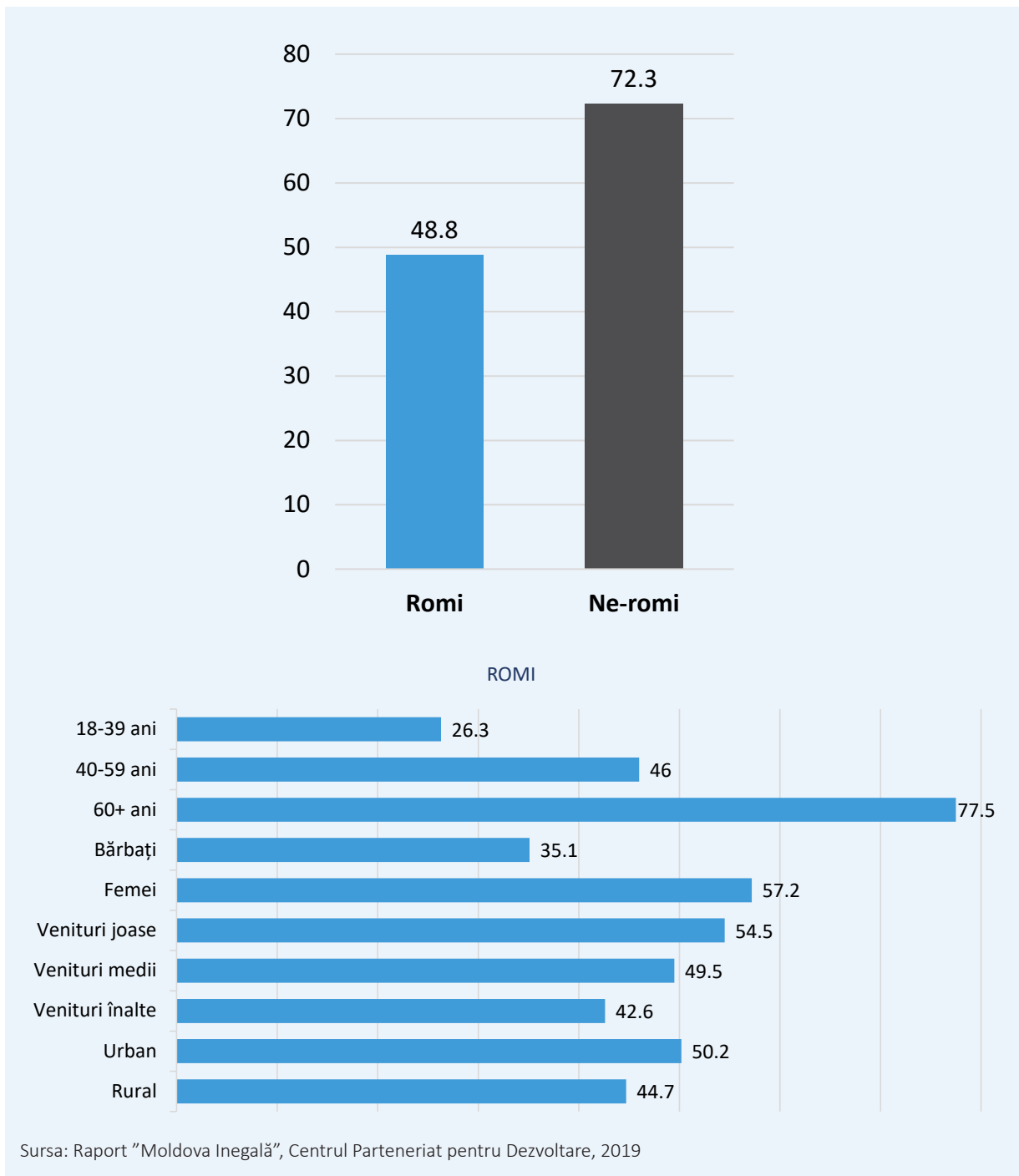

Totodată, doar jumătate din populația de etnie romă este asigurată din punct de vedere medical. În raport cu populația generală, ponderea persoanelor rome care dețin asigurare medicală este cu circa 24% mai mic, constituind în ansamblu 49%. Accesul limitat la asigurarea medicală, pe de o parte, determină un nivel redus de adresabilitate la servicii medicale, iar pe de altă parte, indică și vulnerabilitatea acestui grup pe piața muncii.

Grupurile care dispun cel mai puțin de asigurare medicală sunt cele care optează pentru ocuparea informală. Cea mai mare cuprindere în sistemul de protecție socială se atestă în cazul vârstnicilor – 78%, asigurarea medicală a acestora fiind acoperită de către sistemul național de asigurări. Cu toate acestea, ponderea vârstnicilor rome care dețin asigurare medicală este mai mică comparativ cu populația generală (94,5%).

Figura 9

Ponderea deținătorilor de asigurare medicală în rândul populației de etnie romă

Din perspectiva sănătății, persoanele de etnie romă s-au dovedit a fi mai vulnerabile în perioada pandemiei COVID-19. Criza pandemică a determinat o serie de implicații negative asupra sănătății generale, însă efectele acestea s-au făcut mai resimțite în cadrul grupului de

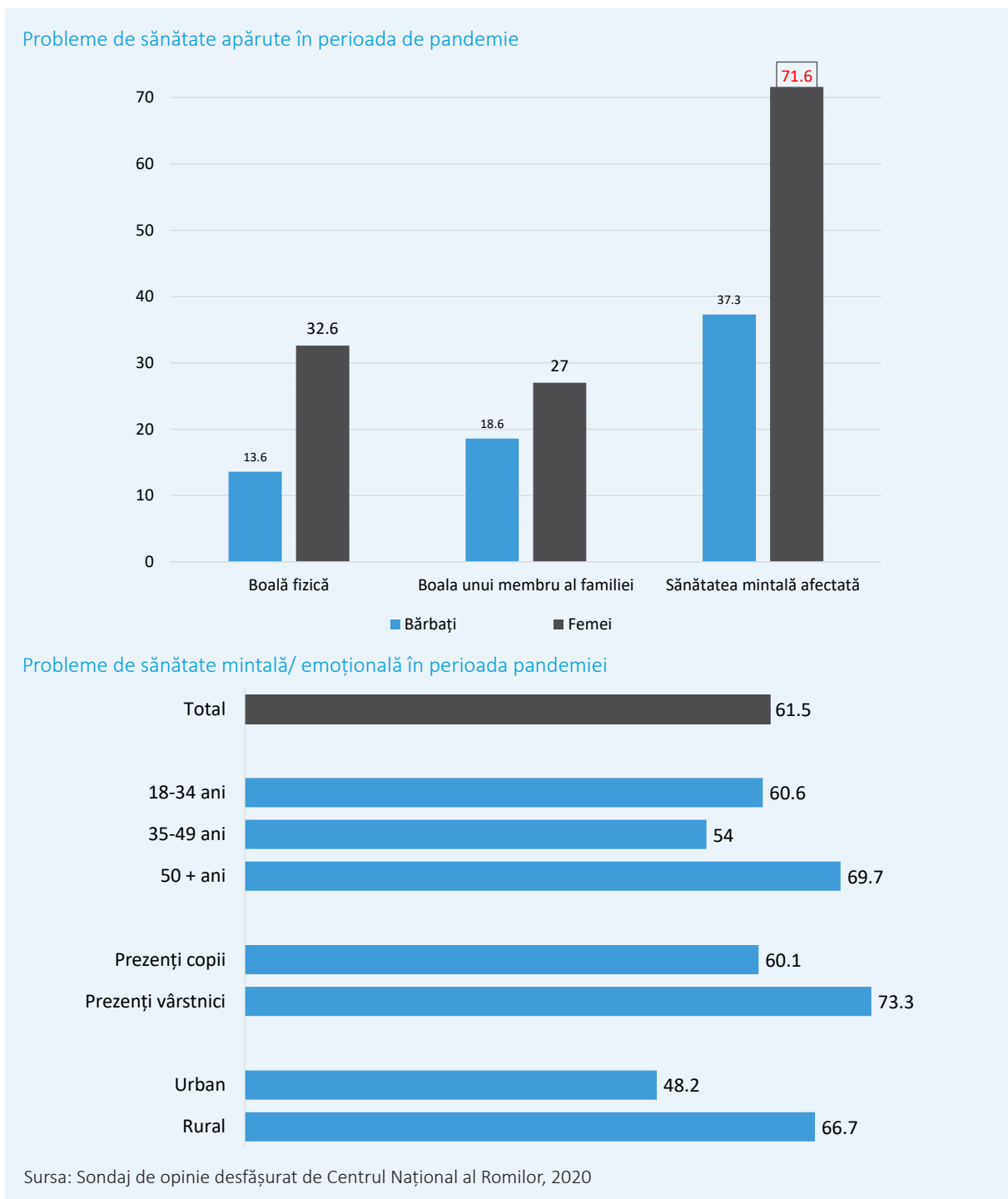
romi. Circa 30% dintre persoanele rome s-au confruntat personal sau un membru al familiei cu anumite boli în perioada pandemică (altele decât infectarea cu COVID-19).

Mai mult de jumătate din persoane au suferit de pe urma unor probleme de sănătate emoțională. Măsurile de izolare socială impuse de către autorități în perioada pandemiei au avut un impact vizibil asupra bunăstării emoționale. Cele mai afectate în acest sens au fost femeile: circa 72%

față de 37% în cazul bărbaților. Inegalitățile în bunăstarea emoțională se explică prin modul cum femeile și bărbații au răspuns situației de criză: în perioada de izolare, femeile și-au asumat în totalitate responsabilitățile casnice și de îngrijire.

Figura 10

Problemele de sănătate cu care s-au confruntat persoanele de etnie romă în perioada pandemiei COVID-19, %

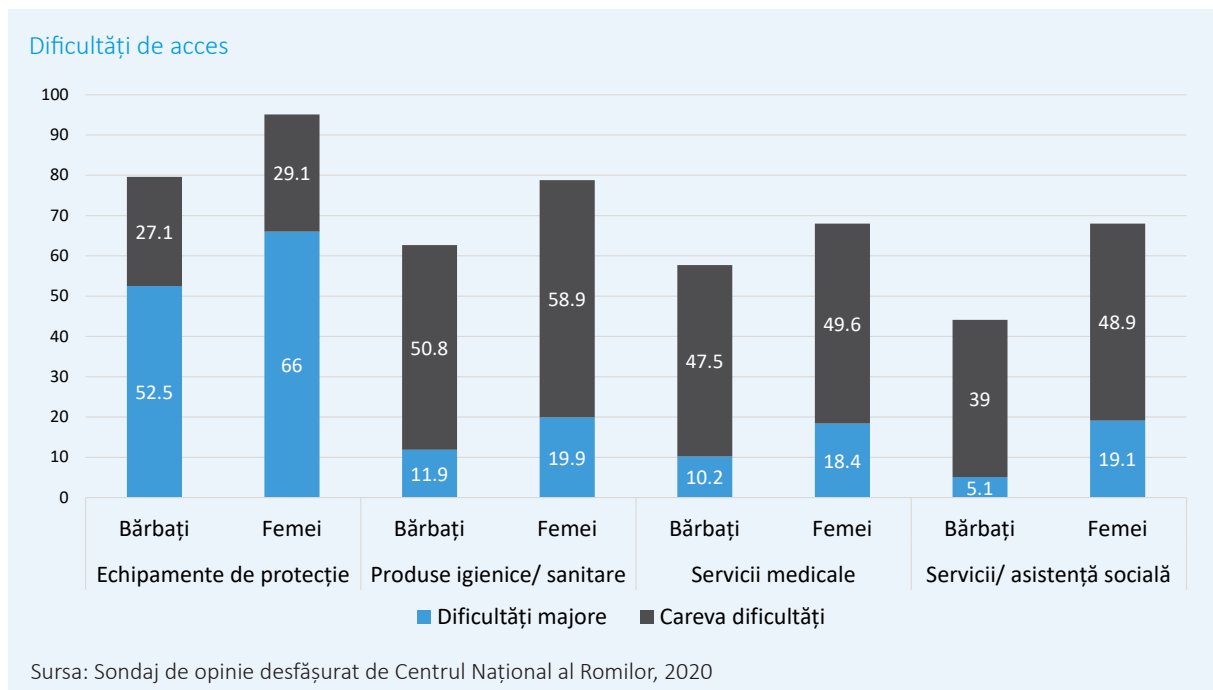

Problemele de sănătate se amplifică odată cu limitarea accesului la serviciile de bază. Deși în perioada stării de urgență prestarea serviciilor medicale nu a fost sistată, datele arată că mai mult de jumătate din persoanele de etnie romă au întâlnit dificultăți în accesarea acestora. Mai mult decât atât, în perioada de carantină, majoritatea absolută a femeilor rome nu au avut acces la echipamente

de protecție – 95% (în cazul bărbaților – 80%), în pofida recomandărilor, iar mai târziu – a solicitărilor de a purta echipamente de protecție (mănuși, mască) în spațiile publice. Acest lucru indică, pe de o parte, vulnerabilitatea financiară a femeilor rome, iar pe de altă parte – nivelul mai scăzut de mobilitate a acestora în perioada pandemiei, comparativ cu bărbații.

Figura 11

Nivelul de acces al persoanelor de etnie romă la serviciile de bază în perioada pandemiei COVID-19, %

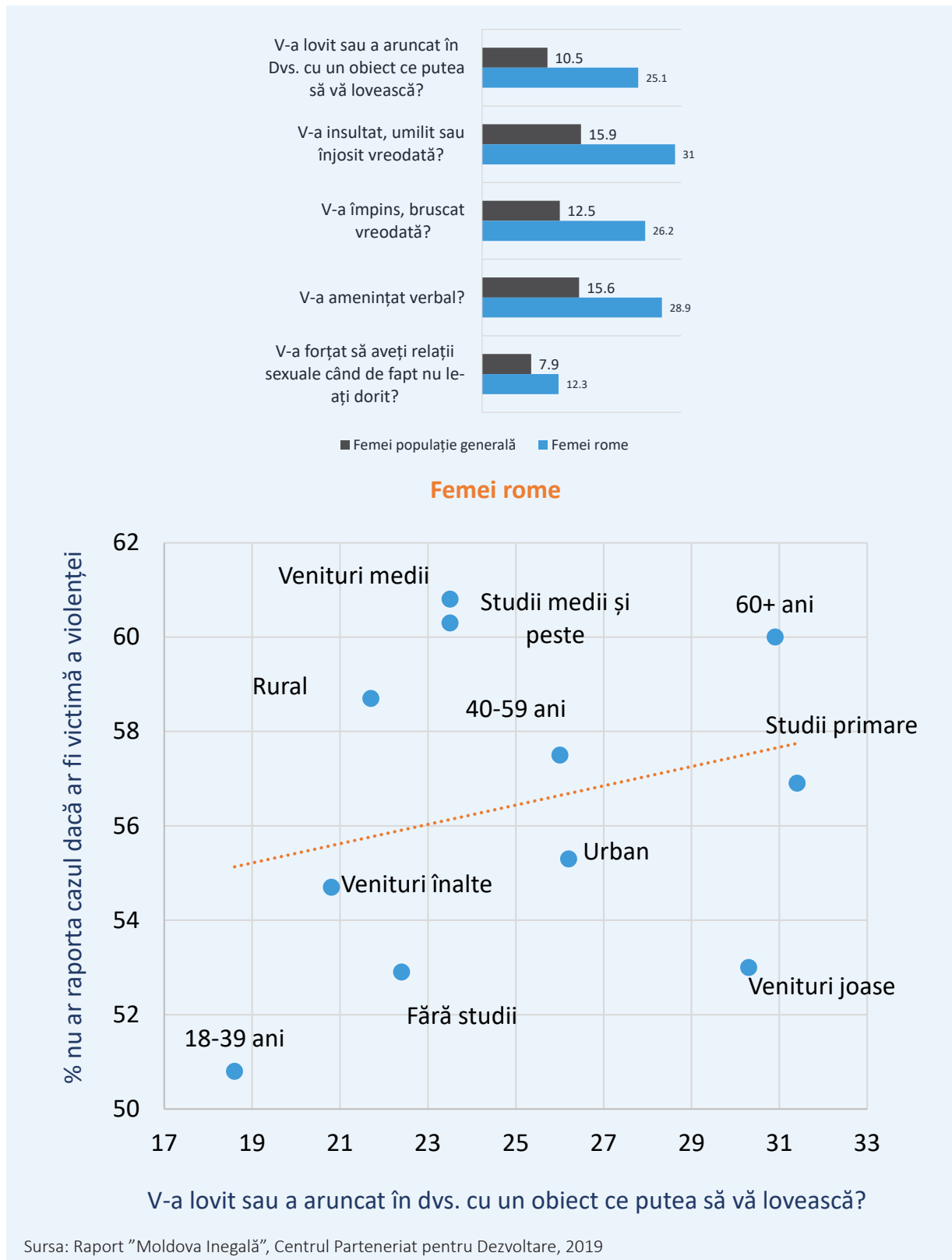
VIOLENȚA ÎN BAZĂ DE GEN

Starea de bine a populației este și mai mult compromisă dacă luăm în calcul nivelul violenței în bază de gen. Rata violenței în rândul persoanelor de etnie romă atinge valori destul de înalte și în perioada de până la răspândirea pandemiei (figura 12). Însă, odată cu instaurarea măsurilor de distanțare socială și izolare la domiciliu, riscul violenței, în special împotriva femeilor, a sporit. Mobilitatea redusă

a femeilor pe perioada carantinei, accesul limitat la servicii de asistență (socială și psihologică), majorarea timpului petrecut în imediata apropiere cu membrii familiei (și potențialul agresor) creează condiții favorabile pentru sporirea nivelului violenței domestice, dar și reducerea posibilităților de raportare a acestor cazuri.

Figura 12

Incidența cazurilor de violență în bază de gen în rândul femeilor rome, %

PARTICIPAREA ÎN CÂMPUL MUNCII ȘI OBȚINEREA VENITURILOR

PIAȚA MUNCII

Încadrarea în câmpul muncii a persoanelor de etnie romă este o problemă destul de importantă și actuală în Moldova. Aceasta poate fi explicată prin faptul că mai multe dintre persoanele de etnie romă sunt supuse diferitor forme de discriminare, accentuând, la rândul său, fenomenul de excludere socială a lor. Despre aceasta vine să confirme raportul de activitate din 2019 al Consiliului pentru Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității din Moldova, ce a avut la bază și datele Studiului privind percepțiile și atitudinile față de egalitatea în Moldova.¹¹ Studiul arată că lipsa oportunităților de încadrare în câmpul muncii este o dificultate majoră pentru etnicii romi, circa 51% dintre romi au selectat opțiunea dată din șirul problemelor enumerate. Comparativ cu alte opțiuni, lipsa ocupării a fost clasificată în top trei probleme cu care se confruntă românii. La fel, 34% dintre etnicii romi intervievați consideră că și discriminarea unor grupuri de persoane reprezintă o problemă în Republica Moldova. Adicional, nivelul mediu de distanță socială¹² față de categoriile date, în 2018, este de aproximativ 2,9 puncte, ceea ce demonstrează că cei mai mulți dintre cetățenii țării ar accepta relații colegiale, însă nu ar fi dispuse să-i accepte ca și vecini sau prieteni.

Totodată, rata mică de participare pe piața muncii are la bază două motive structurale, printre care: (i) politici publice ce nu abordează eficient această problemă – conform unui sondaj de opinie desfășurat în 2019¹³ în rândul populației de etnie romă, doar 4,5% dintre respondenți au menționat că erau angajați și 39,7% erau șomeri și (ii) participarea scăzută în procesul educațional – același sondaj a evidențiat că 46,1% nu au urmat nici un nivel de educație, alți 21% dețin doar studii primare (clasa a 4-a) și doar 7% dispun de studii de specialitate; ceea ce poate fi explicat și prin implementarea măsurilor ineficiente sau insuficiente pentru încadrarea categoriilor vulnerabile în procesul educațional.

Femeile de etnie romă se confruntă cu o situație mult mai precară în contextul ocupării. Rolurile de gen în societate vin să amplifice această inegalitate. Astfel, în baza unui sondaj de opinie desfășurat în 2018¹⁴, s-a identificat că circa 84% din populația de etnie romă susține faptul că pentru o femeie este cel mai important grija de casă și de a găti pentru familie. În același timp, peste 35% din respondenți consideră că dacă o femeie este angajată în câmpul muncii, aceasta reduce din posibilitățile bărbaților de a se ocupa, întrucât le iau o parte din posturi. Complementar, urmează a fi indicat că femeile de etnie romă într-o proporție mai mică au fost implicate în procesul educațional care s-a soldat cu obținerea unei specialități. Această constatare a fost evidențiată de sondajul de opinie din 2019¹⁵, care a relevat că femeile sunt dublu mai marginalizate în acest sens, inegalitatea de gen fiind de 12,4 puncte procentuale (pp).

11. Disponibil la: <http://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-percep--iile.pdf>

12. Nivelul de acceptare a grupurilor minoritare din Republica Moldova a fost măsurat cu ajutorul scalei de distanță socială Bogardus. Scala are ca scop identificarea nivelului de acceptare prin stabilirea relațiilor cu persoane din grupurile minoritare care sunt acceptate de respondent. Cel mai înalt grad de acceptare are indicele 0 și semnifică faptul că respondentul ar accepta ca o persoană dintr-un grup minoritar să devină membru al familiei. În același timp, cel mai mic grad de acceptare are indicele 6 și denotă faptul că respondentul ar exclude din țară membrii unui grup. (ibidem, pag. 26)

13. Sondaj realizat de CBS-Axa la solicitarea Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare, 2019, disponibil la: http://progen.md/files/1601_cpd_raport_educatia_adultilor_2020.pdf

14. Sondaj desfășurat de CBS-Axa în baza solicitării Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare, 2018

15. Sondaj realizat de CBS-Axa la solicitarea Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare, 2019

Figura 13

Percepțiile cu privire la rolurile de gen în societate în rândul persoanelor de etnie romă, %

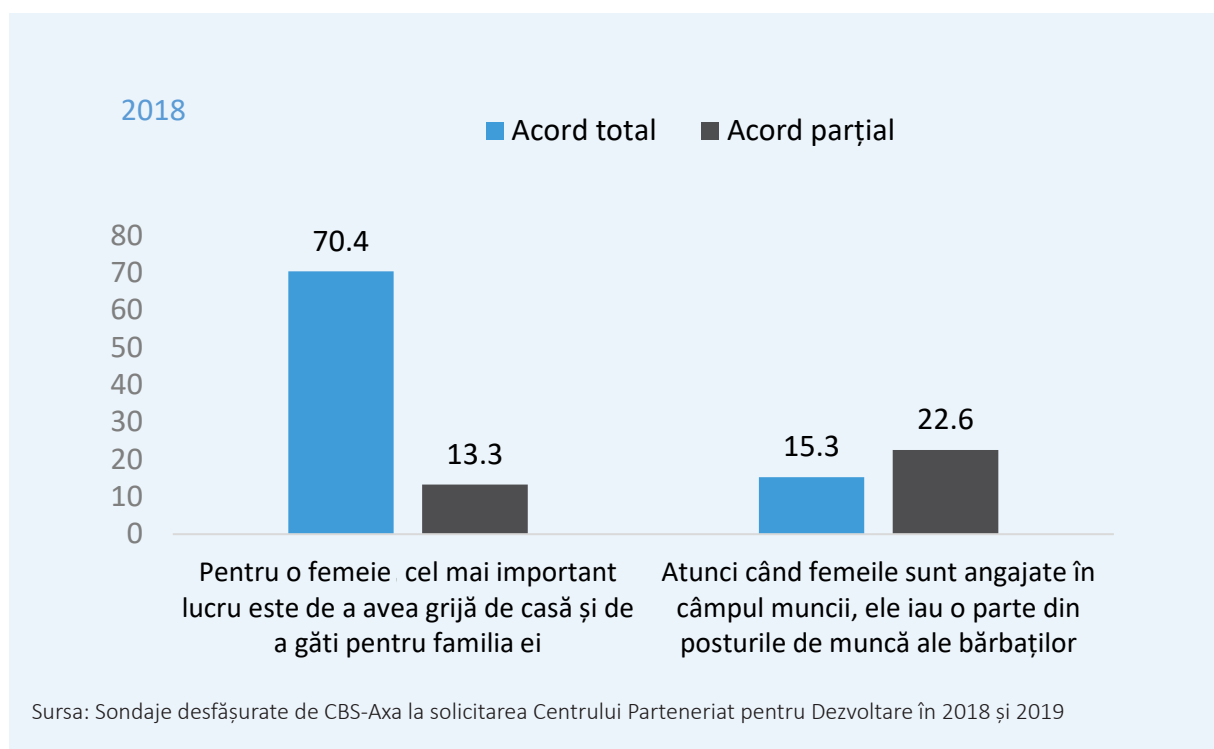
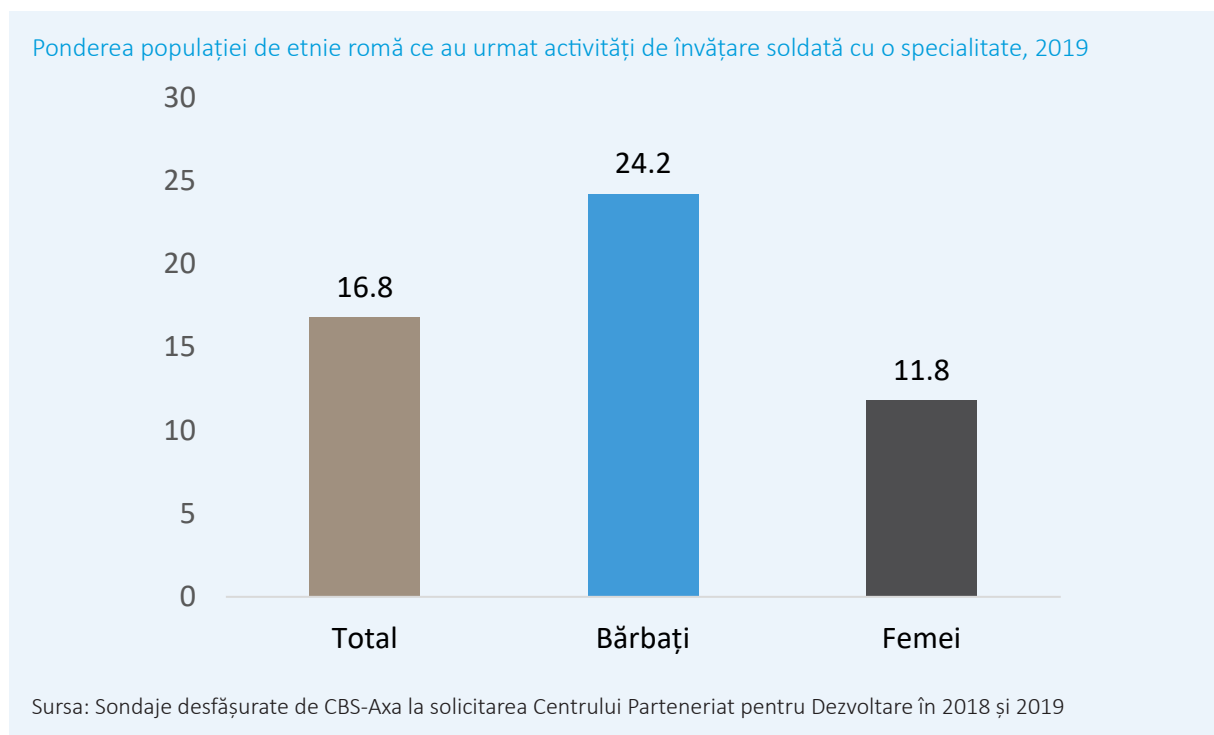

Figura 14

Populația de etnie romă participantă în activități de instruire ce s-au soldat cu specialitate profesională, %

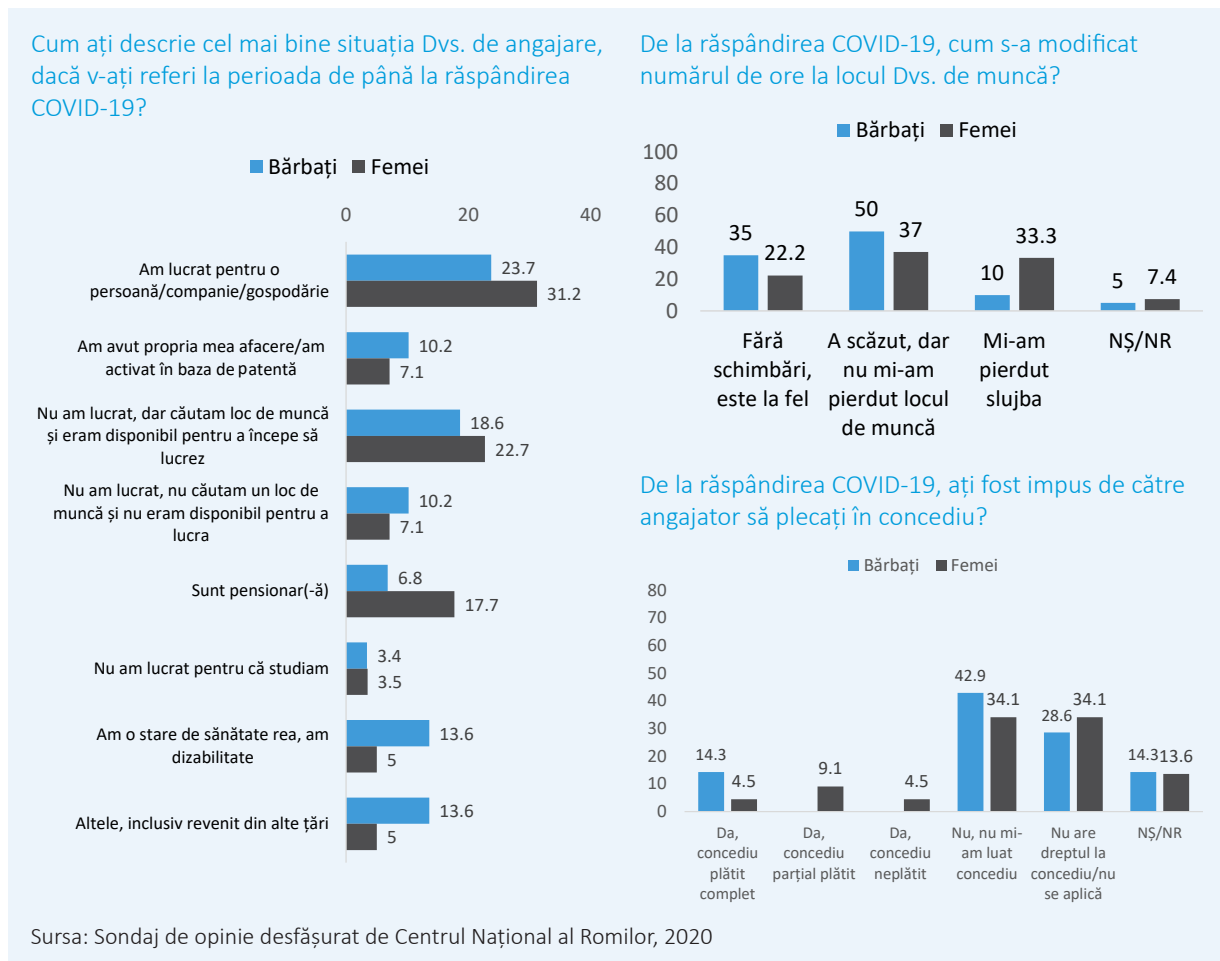

Criza provocată de pandemia COVID-19 a accentuat inegalitățile în acest sens, determinând ca mai multe persoane de etnie romă ce erau angajate, în special femei, să rămână fără un loc de muncă. Cu toate că până la manifestarea pandemiei rata de ocupare a bărbaților de etnie romă era mai mare în rândul celor ocupați, totuși femeile au fost cele ce s-au confruntat într-o proporție mai mare cu situații în care în perioada crizei pandemice au pierdut locul de muncă sau au fost în concediu neplătit sau parțial plătit. Astfel, comparativ cu bărbații romi, triplu mai multe femei romi au rămas fără muncă, determinând acutizarea vulnerabilității financiare a acestora. Aceasta poate fi explicată prin solicitarea mult mai mare a femeilor

de a se implica în realizarea responsabilităților de îngrijire, situație ce s-a amplificat pe parcursul crizei pandemice (constatare relevantă în capitolele precedente), astfel defavorizând prezența femeilor în câmpul muncii. La fel, nu excludem faptul că în perioada crizei mai mulți agenți economici și-au sistat activitate, iar din cauza efectelor economice precare acutizate în perioada analizată, mai mulți angajatori au mers la disponibilizări. Astfel, cel mai mult aceasta s-a răsfrâns asupra persoanelor din categoriile vulnerabile, în special asupra femeilor, care ocupau funcții mai puțin strategice pentru companie.

Figura 15

Situația ocupațională a bărbaților și a femeilor de etnie romă înainte și după răspândirea pandemiei COVID-19

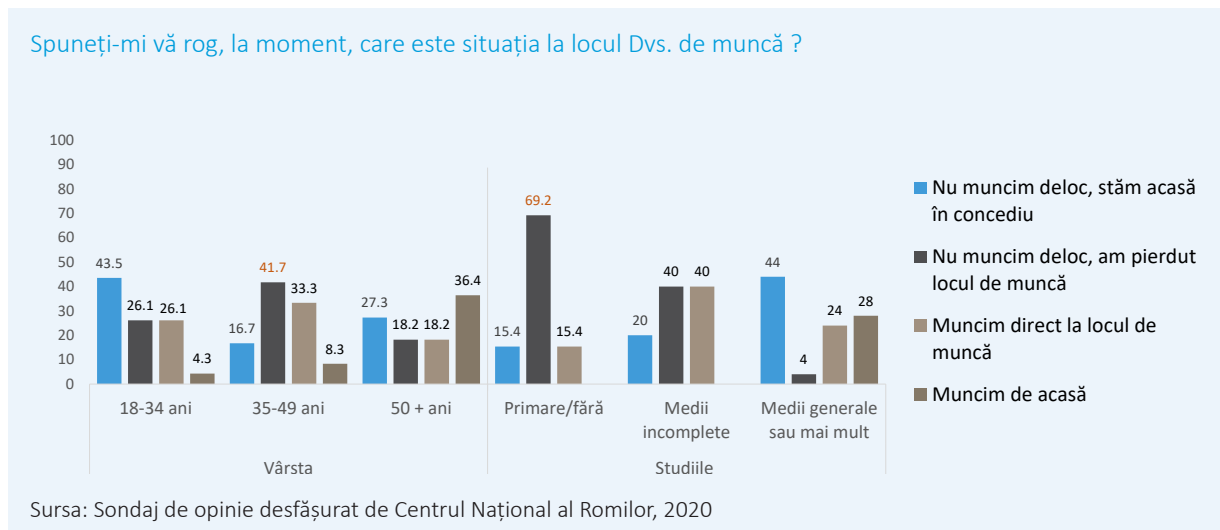

Persoanele de etnie romă ce au nivelul scăzut de studii au fost afectate cel mai mult de această criză, reprezentând o pondere mai mare în rândul celor ce și-au pierdut locul de muncă. Figura de mai jos reflectă profilul respondenților, pe criteriul de vârstă și nivelul de studii, ce au fost afectați cel mai mult de criza pandemică din perspectiva ocupării. Constatăm că circa 42% din persoanele ce au vârsta cuprinsă între 35-49 de ani s-au confruntat cu pierderea slujbei în perioada de referință. La fel, liber se observă că nivelul de studii are un impact major asupra menținerii locului de muncă în situația crizei pandemice. Circa 70% din respondenții fără studii sau cu studii primare (până în clasa a 4-a) și 40% cu studii incomplete au raportat că și-au

pierdut slujba. Prin urmare, conchidem că nivelul scăzut de studii a complicat situația mai multor persoane de etnie romă să fie încadrate în sectoare și funcții ce le-ar permite să se alinieze mai ușor la măsurile impuse de autorități pentru diminuarea efectelor nocive ale crizei pandemice, și anume păstrarea distanței sociale ce presupunea, inclusiv, și realizarea sarcinilor de serviciu de la distanță (munca de acasă). Nu oțimem faptul că anume accesul redus la studii și atitudinea discriminatorie manifestată în societate față de categoria persoanelor de etnie romă a influențat un astfel de efect dur din perspectiva ocupării, amplificând în acest context vulnerabilitatea socială și economică a romilor, în special a femeilor romă, din Moldova.

Figura 16

Impactul măsurilor impuse de angajator asupra persoanelor de etnie romă, pe criteriul de vârstă și studii

VENITURILE

Criza pandemică a determinat ca mai multe venituri obținute de persoanele de etnie romă din activitățile economice să se reducă. Până la criza pandemică, s-a atestat că o pondere destul de semnificativă a persoanelor de etnie romă aveau o situație nefastă din punct de vedere financiar. Datele sondajului de opinie desfășurat de Centrul Național al Romilor relevă că pentru mai mult de 65% din romi ar fi dificil financiar să-și procure medicamente în sumă de 200 lei moldovenești (MDL), femeile fiind afectate mai mult de aceasta (a se vedea figura de mai jos). În contextul în care în perioada crizei pandemice mai mulți romi, în special femei, și-au pierdut locul de muncă, putem afirma că situația financiară a acestora s-a

înrăutățit și mai mult, expunându-le la riscul de a se asocia cu categorii și mai vulnerabile. Complementar, datele sondajului din aprilie-mai 2020 a evidențiat că femeile și bărbații romi au avut scăderi de venituri, iar în funcție de surse de venit se observă diverse inegalități de gen. Astfel, femeile au fost afectate mai mult de reducerea veniturilor din activitățile din agricultură și de la locul de muncă, iar bărbații – de cele din afaceri (poate fi explicat prin faptul că mai mulți bărbați dețineau afaceri în momentul în care au fost implicați în sondajul de opinie). Totuși nu trebuie de omis faptul că ponderea cea mai mare a respondenților, în funcție de statutul ocupațional, erau salariați. Astfel, anume scăderea salariilor a impactat

cel mai mult veniturile disponibile în această perioadă. Întrucât cele mai multe venituri sunt obținute de bărbați, reducerea acestora în perioada crizei pandemice poate afecta negativ mai multe familii și categorii vulnerabile.

Figura 17

Vulnerabilitatea financiară a etnicilor romi

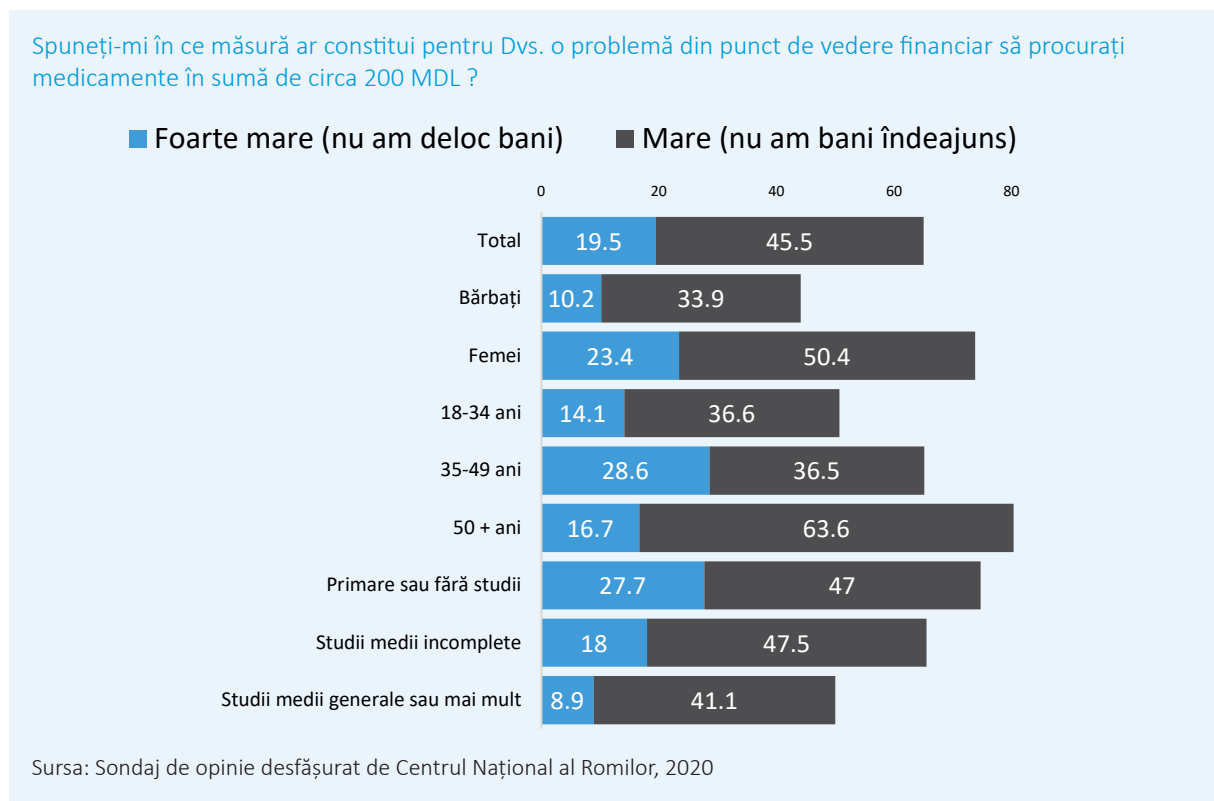
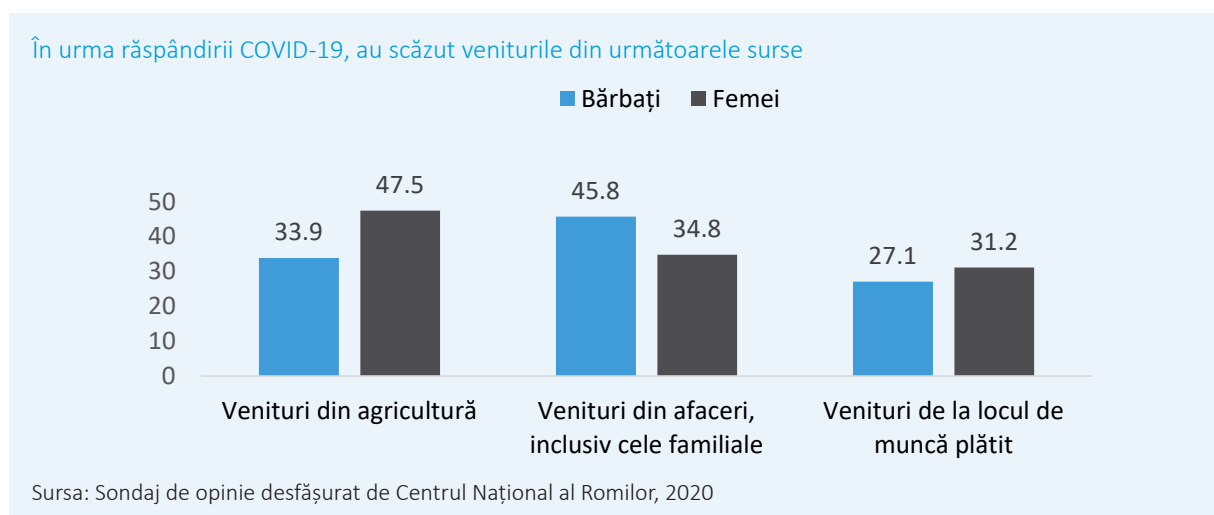

Figura 18

Analiza situației veniturilor în perioada pandemică

Totodată, criza s-a răsfrâns și asupra veniturilor obținute din munca în străinătate. În această perioadă mai mulți bărbați și tineri de etnie romă s-au întors în țară. Aceasta poate fi explicat prin faptul că, la nivel național, specificul de a pleca la muncă peste hotare este caracteristic mai mult pentru bărbați, ponderea acestora în numărul total reprezentând circa 2/3. Situația dată va determina ca veniturile mai multor familii ce erau constituite din remitențe să se reducă considerabil. Ținând cont că

preponderent femeile, în special din mediul rural, depind mai mult de această sursă de venit, schimbarea respectivă poate determina o înrăutățire considerabilă a situației familiilor de etnie romă. Adicional, întrebări despre cum s-a modificat valoarea bunurilor primite de peste hotare în perioada crizei pandemice, 32% dintre femeile rome au menționat scăderea acestora, comparativ cu 22% în cazul bărbaților.

Figura 19

Ponderea celor ce au revenit în țară drept efect a situației pandemice, %

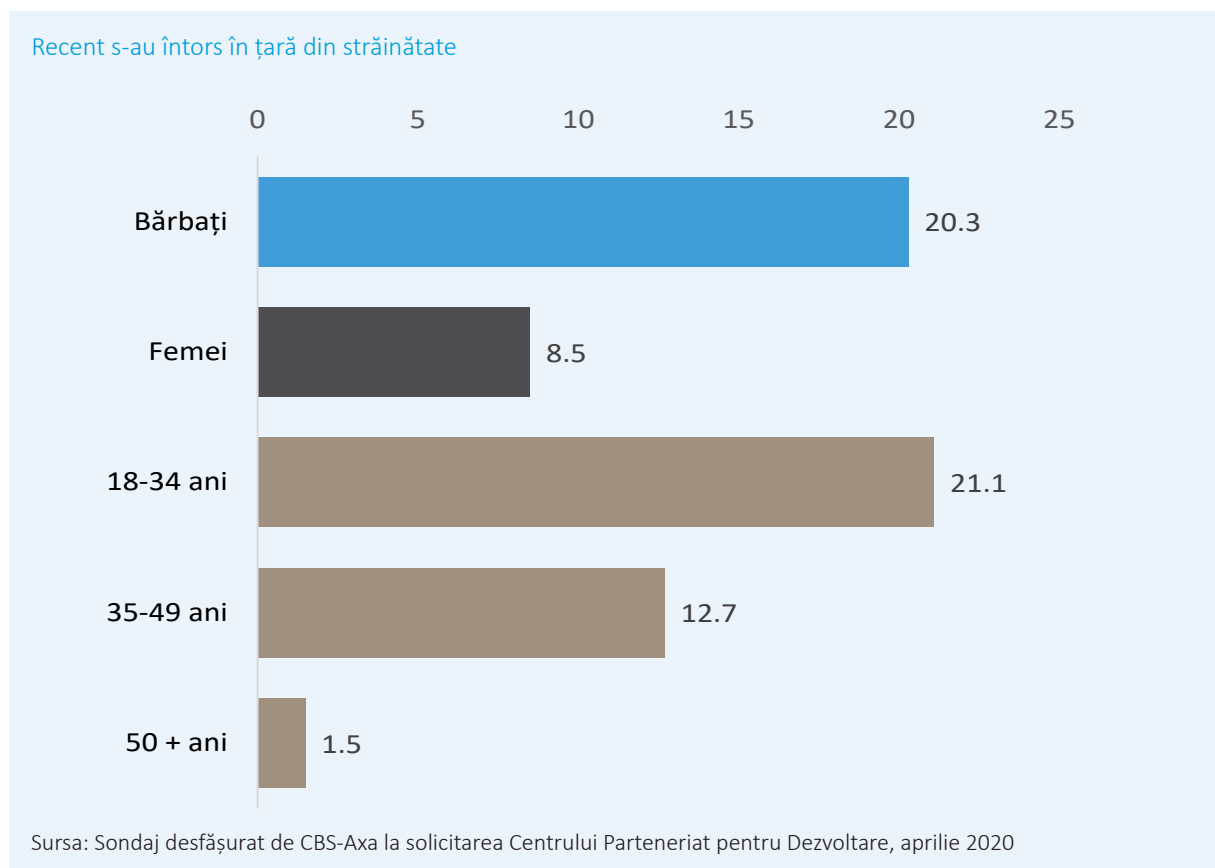
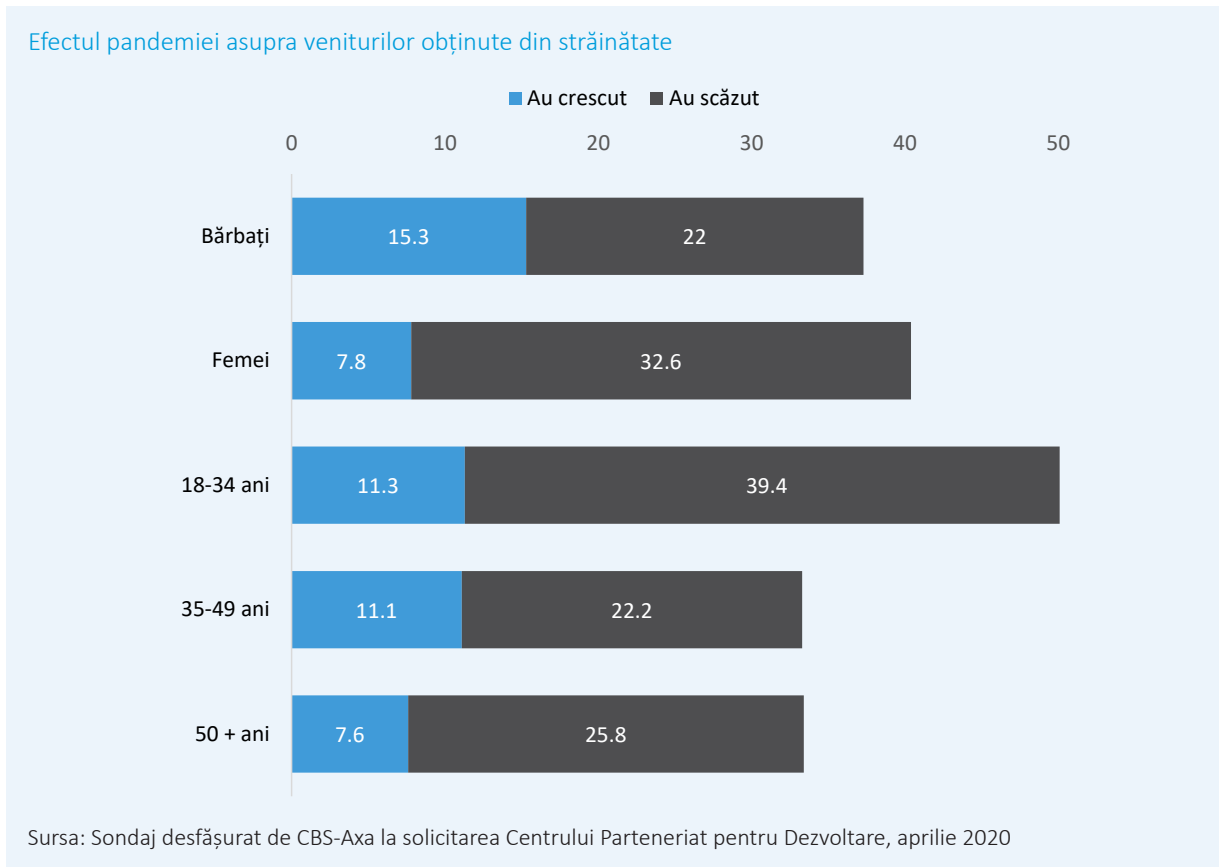

Figura 20

Ponderea celor ce au revenit în țară drept efect a situației pandemice, %

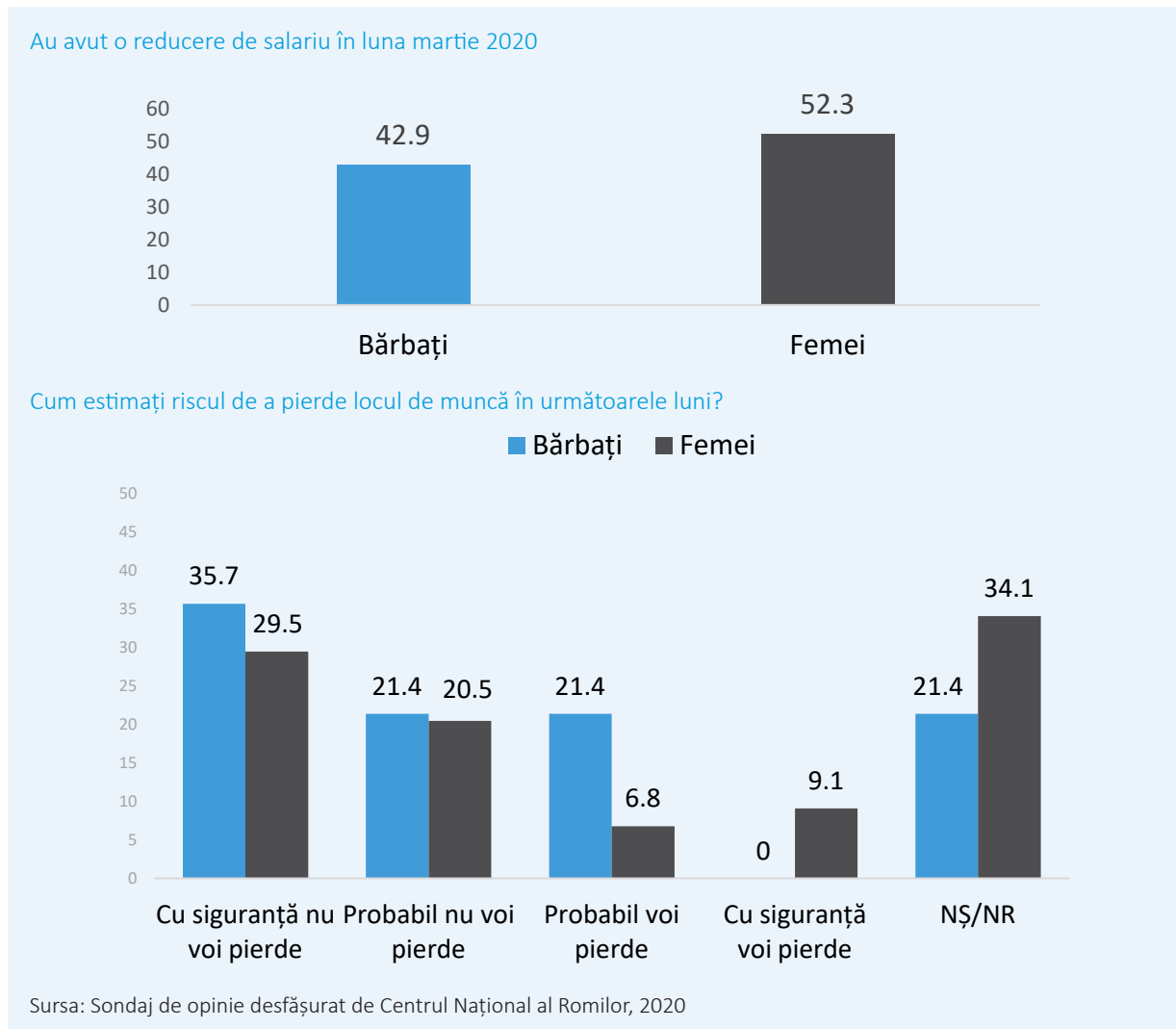

Reducerea veniturilor de la locul de muncă este un risc estimat de mai multe femei rome. În contextul în care deja mai multe femei s-au retras de pe piața muncii din cauza responsabilităților de îngrijire, iar 52% din cele încadrate în câmpul muncii au raportat o scădere a salariului în luna martie 2020, prognozele în sensul modificării tabloului pe piața muncii nu sunt unele favorabile prin prisma de gen. Despre aceasta vine să confirme și estimarea respondenților de a pierde locul de muncă în următoarele

luni. Astfel, iarăși femeile rome, într-o proporție mai mare, au indicat că acest risc are probabilitatea mare de a se manifesta – 9% comparativ cu nici un respondent bărbat. Aceasta poate fi explicat și prin practica mai mare în rândul bărbaților de a fi implicați în munci informale. Nu excludem că anume criza pandemică va determina o sporire a numărului de bărbați ce vor recurge la acest tip de muncă, pentru a reuși să-și asigure un venit.

Figura 21

Impactul măsurilor impuse de angajatori asupra bărbaților și a femeilor de etnie romă ocupate, în perioada crizei pandemice

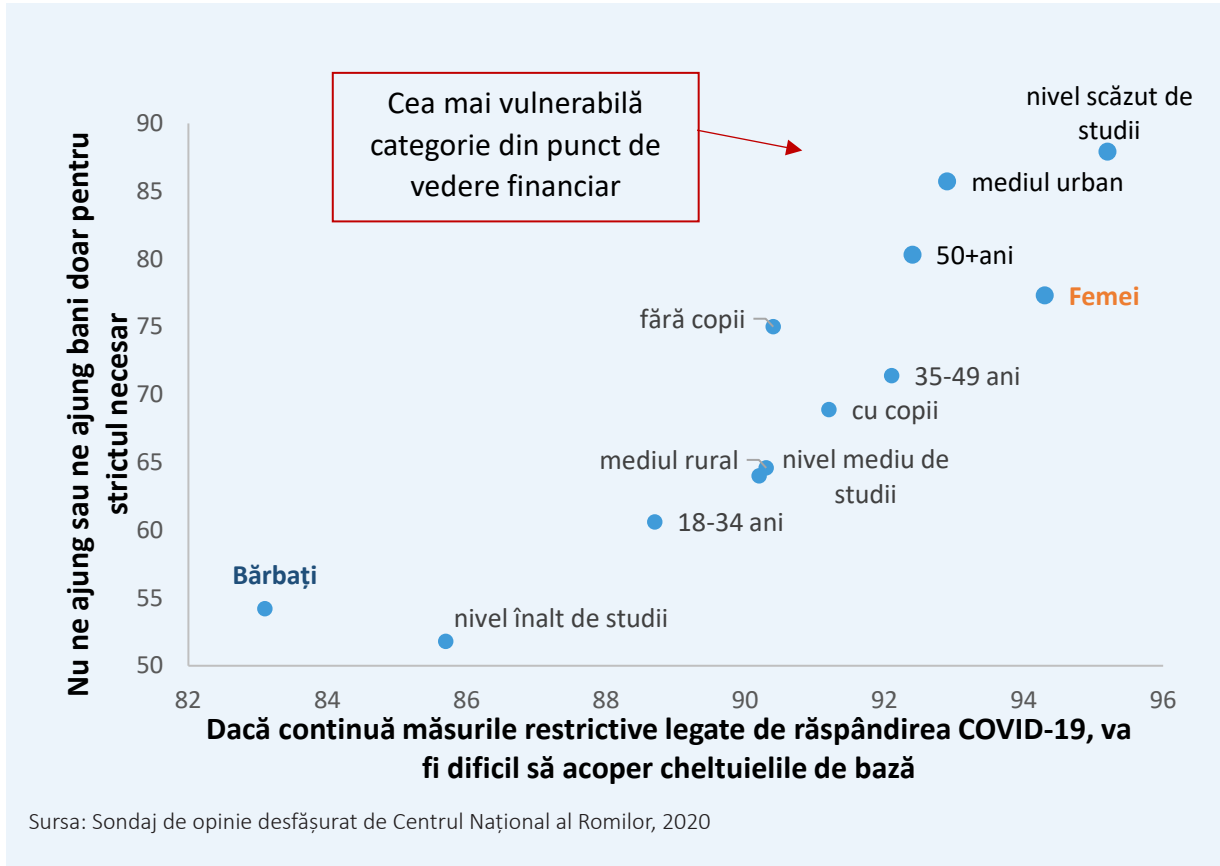

Femeile de etnie romă ar trece mult mai dificil decât bărbații peste criza pandemică, dacă măsurile restrictive vor continua. În contextul în care femeile rome și până la criza pandemică au avut o prestație ocupațională nefastă, în comparație cu bărbații din aceeași categorie, iar criza pandemică a accentuat această vulnerabilitate, nu excludem că pe termen mediu această instabilitate se va agrava. Figura de mai jos evidențiază faptul că femeile, persoanele cu vârsta mai mare de 50 de ani, din mediul rural și cu un nivel scăzut de studii reprezintă categoria cea mai vulnerabilă din punct de vedere financiar, întrucât le-ar fi dificil să acopere cheltuielile de bază (procurarea alimentelor, produselor igienice etc.) dacă autoritățile vor decide să mențină măsurile restrictive. Evidențiem că circa

95% din femeile rome se află în această situație, ceea ce poate fi explicat de indisponibilitatea resurselor financiare. Mai mult de 77% dintre femeile au indicat că nu le ajung resurse financiare pentru strictul necesar, comparativ cu 54% în cazul bărbaților de etnie romă.

Figura 22

Cartografierea respondenților de etnie romă în funcție de disponibilitatea financiară și imposibilitatea de a acoperi cheltuielile de bază în cazul menținerii măsurilor restrictive pentru combaterea efectelor crizei pandemice, %

Bld. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 202, etajul 3
Chișinău, Republica Moldova

Tel: +373 22 839 898
Email: info.md@unwomen.org
Website: moldova.unwomen.org
Facebook: [unwomenmoldova](https://www.facebook.com/unwomenmoldova)
Twitter: [@unwomenmoldova](https://twitter.com/unwomenmoldova)